

С. М. Приліпко

докторант кафедри публічного управління та публічної служби
Національної академії державного управління при Президентові України

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ МЕХАНІЗМАМИ ЗАЛУЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИХ РЕСУРСІВ ДЛЯ РОЗВИТКУ ОБСЛУГОВУЮЧОЇ КООПЕРАЦІЇ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

У статті досліджуються механізми залучення інвестиційних ресурсів для забезпечення функціонування обслуговуючої кооперації сільських територій. Визначені основні проблеми та напрями розвитку обслуговуючих кооперативів у аграрній сфері. Розкрито зміст державної підтримки суб'єктів господарювання на засадах кооперації. Обґрунтовано активізацію співпраці між органами публічної влади та проектами міжнародної технічної допомоги щодо фінансування діяльності кооперативів.

Ключові слова: публічне управління, обслуговуюча кооперація, сільськогосподарський обслуговуючий кооператив, державна підтримка, сільські території, децентралізація.

Постановка проблеми. Одним із пріоритетних напрямів публічної аграрної політики є формування механізмів розвитку обслуговуючої кооперації сільських територій, функціонування яких сприятиме економічному зростанню суб'єктів господарювання та створенню відповідної соціальної інфраструктури для сільського населення. Для реалізації поставлених завдань актуальним є зосередження уваги органів державної виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, проектів міжнародної технічної допомоги та приватних інвесторів у консолідації зусиль щодо пошуку раціональних шляхів залучення інвестицій у розвиток обслуговуючої кооперації на селі. Крім того, важлива роль належить удосконаленню механізмів, за допомогою яких можливо інтегрувати інвестиційні ресурси для ефективного їх використання. Активізація залучення інвестицій у розвиток обслуговуючої кооперації сільських територій сприятиме їх економічному розвитку, створенню додаткових робочих місць, збільшенню доходів сільських мешканців, а розвиток соціальної інфраструктури стимулюватиме молодих спеціалістів та працездатне населення до проживання та роботи у сільській місцевості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Протягом останнього часу у наукових та періодичних виданнях постійно з'являється значна кількість публікацій стосовно важливої ролі обслуговуючої кооперації у розвитку сільських територій та удосконалення механізмів залучення інвестицій для забезпечення її функціонування,

що свідчить про актуальність теми дослідження. Зокрема, напрацювання таких вчених як Ф.В. Горбоноса [1], О.О. Клокара [2], М.Й. Малика [3], Л. В. Молдаван [4], Ю.В. Ушкаренка та А. Соловійова [5], В. К. Збарського [6], В.В. Зіновчука [7] мають важливе значення в цілому для розвитку теорії кооперації, розкривають її особливості на практиці, визначають проблеми та перспективи у реалізації окремих підходів і механізмів для досягнення ефективних результатів. Однак, на сучасному етапі розвитку аграрного сектора не всі аспекти зазначеного дослідження достатньо вивчені й належним чином вирішені. Залишаються ще не вирішеними проблеми формування і розвитку механізмів залучення інвестицій для фінансування суб'єктів обслуговуючої кооперації з державного і місцевих бюджетів, програм міжнародної технічної допомоги, а також раціонального їх впровадження у виконання цільових програм.

Метою статті є обґрунтування механізмів у залученні інвестиційних ресурсів для забезпечення розвитку обслуговуючої кооперації сільських територій в Україні, виявлення основних проблем їх роботи, пошук ефективних шляхів формування капіталу кооперативів у співпраці їх з органами публічної влади та об'єднаннями територіальних громад.

Виклад основного матеріалу. Державна інвестиційна підтримка розвитку обслуговуючої кооперації та сільських територій в Україні останнім часом активізувалася, що підтверджується прийняттям Кабінетом Міністрів України

у 2017 році ряду важливих нормативно-правових актів. Зокрема, Концепція розвитку сільських територій до 2025 р. [12] передбачає створення організаційних, правових та фінансових передумов для сільського розвитку шляхом диверсифікації видів діяльності на сільських територіях, зростання доходів сільських жителів від сільськогосподарської та несільськогосподарської діяльності, підвищення соціальних стандартів і покращення умов життєдіяльності, охорони навколишнього природного середовища. Суть реалізації Концепції полягає у створенні відповідних умов для формування механізмів залучення інвестицій, зокрема шляхом:

- посилення ролі територіальних громад сіл, селищ у плануванні та впровадженні заходів із розвитку сільських територій;
- сприяння розвитку державно-приватного партнерства для реалізації проектів розвитку сільських територій та залучення інвестицій;
- створення фонду розвитку сільських територій;
- удосконалення податкової та бюджетної системи з метою наповнення бюджетів територіальних громад сіл, селищ;
- надання підтримки для розвитку сільськогосподарської обслуговуючої кооперації шляхом стимулювання створення постачальницької, заготівельно-збутової інфраструктури на засадах кооперації;
- спрощення умов доступу сільського населення до фінансових ресурсів, в тому числі через розвиток кредитної кооперації та розроблення альтернативного механізму кредитування із залученням соціально відповідального бізнесу та банків тощо.

Заходи у Концепції передбачено здійснювати за рахунок коштів державного, місцевих бюджетів та інших джерел, передбачених законодавством. А обсяг фінансування, матеріаль-

но-технічних і трудових ресурсів, необхідних для реалізації Концепції, визначатимуться щороку з урахуванням можливостей державного і місцевих бюджетів, розміру міжнародної технічної допомоги. Це свідчить про те, що публічне управління механізмами залучення інвестицій варто здійснювати органами публічної влади, що представлені виконавчими органами державної влади та органами місцевого самоврядування, разом із залученням громадських об'єднань як неприбуткових організацій, проектів міжнародної технічної допомоги, приватних інвесторів та самих учасників обслуговуючих кооперативів з числа мешканців сільських територій.

Окремо прийнята Концепція розвитку фермерських господарств та сільськогосподарської кооперації на 2018-2020 роки [13] спрямована на створення необхідних організаційних, правових та фінансових передумов для розвитку фермерських господарств та сільськогосподарської кооперації, покращення матеріально-фінансового становища сільського населення. Основна ідея реалізації Концепції полягає у переміщенні фокусу аграрної політики держави на підтримку фермерських господарств та сільськогосподарської кооперації для створення середнього класу на селі. Серед інвестиційних механізмів державної фінансової підтримки, які у Концепції пропонується застосувати, слід відмітити:

- надання фінансової підтримки на конкурсних засадах на поворотній основі фермерським господарствам через Український державний фонд підтримки фермерських господарств;
- часткова компенсація відсоткової ставки за залученими у національній валюті банківськими кредитами;
- фінансова підтримка сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів;
- фінансова підтримка заходів на умовах фінансового лізингу;

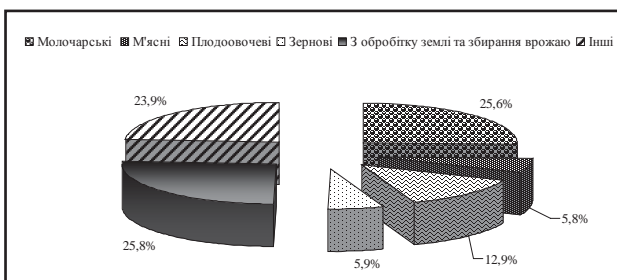

Рис. 1. Структура сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів за напрямами діяльності у 2017 р. (на початок року), %

Джерело: побудовано автором за даними [10]

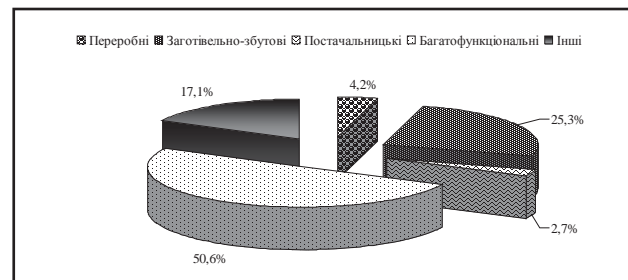

Рис. 2. Структура сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів за видами діяльності у 2017 р. (на початок року), %

Джерело: побудовано автором за даними [10]

– державна підтримка шляхом здешевлення страхових платежів;

– часткове відшкодування вартості будівництва та реконструкції тваринницьких ферм і комплексів, доїльних залів та утворених на кооперативних засадах м'ясопереробних підприємств;

– часткове відшкодування вартості закуплених для подальшого відтворення сільськогосподарських тварин;

– часткова компенсація вартості сільськогосподарської техніки та обладнання вітчизняного виробництва;

– часткова компенсація витрат на закладення багаторічних насаджень та догляд за ними;

– надання державних гарантій під інвестиційні проекти.

Дослідженнями встановлено, що на початок 2017 р. в Україні зареєстровано 1097 СОКів, з яких 589 одиниць або 53,7% є діючими. Їх кількість за напрямками та видами діяльності зображено на рис. 1-2.

За напрямками діяльності більшість членів обслуговуючих кооперативів у аграрній сфері пов'язує свою діяльність з обробіткою землі та збиранням врожаю – 25,8% (152 од.), виробництвом молока – 25,6% (151 од.) та наданням інших послуг – 23,9% (141 од.). Менш популярними є кооперативи у сфері виробництва м'яса – 5,8% (34 од.) та вирощування плодово-овочевої продукції – 12,9% (76 од.). За видами діяльності найбільшу питому вагу у структурі СОКів займають багатофункціональні кооперативи – 50,6% (298 од.) та заготівельно-збутові кооперативи – 25,3% (149 од.).

Завдяки розвитку кооперативів на сільських територіях створено 1636 постійних робочих місць, які утримують 21758 голів ВРХ, з яких: 16953 голови корів та 4188 голів свиней, реалізовано 48,7 тис. тонн молока, 2,8 тис. тонн зерна, 0,2 тис. тонн м'яса, 3,2 тис. тонн плодово-овочевої продукції, сплачено податків та зборів на суму 13981,6 тис. гривень [10].

При нинішній структурі аграрного виробництва збільшується концентрація земель агрохолдингів зі спеціалізацією на вирощуванні високорентабельних та монокультур переважно зернової та олійної груп. Виробництвом трудомісткої плодово-овочевої та м'ясо-молочної продукції займаються дрібні особисті селянські господарства та фермери. Сільськогосподарська концентрація в такому вигляді не передбачає соціального розвитку сільських

територій та створення нових робочих місць. Лише розвиток сільськогосподарської кооперації в Україні дозволить використовувати переваги великого товарного виробництва і враховувати інтереси сільських товаровиробників, сприяючи відродженню селянина як господаря виробництва, реального власника засобів виробництва і виробленої ним продукції [11]. До членства у СОКи залучено 24,8 тис. осіб, що лише становить 0,2% від кількості сільського населення України. Залучення незначної кількості сільського населення до кооперативної діяльності пов'язане з невизначеністю більшості дрібних виробників із напрямками їх діяльності через відсутність постійної державної підтримки та механізмів її формування і розвитку. Тому, у перспективі, завдяки поєднанню механізмів залучення інвестиційних ресурсів, включаючи фінансування комплексного виконання заходів Концепції розвитку сільських територій до 2025 року та Концепції розвитку фермерських господарств та сільськогосподарської кооперації на 2018-2020 роки з державного і місцевого бюджетів, кількість суб'єктів обслуговуючої кооперації у сільській місцевості з кожним роком буде збільшуватися разом із кількістю сільського населення, залученого у кооперації. Інвестиції з державного та місцевих бюджетів за цільовими програмами соціально-економічного розвитку повинні спрямовуватися на розбудову інфраструктурних проектів з метою збільшення доданої вартості продукції та послуг, вироблених групами товаровиробників – учасниками обслуговуючих кооперативів в Україні. При розгляді заявок рекомендуємо конкурсній комісії надавати перевагу у фінансуванні тих інфраструктурних проектів, де у раціональному співвідношенні використовуються державні і приватні фінансові ресурси. Залучення коштів із міжнародних проектів технічної допомоги є одним із шляхів пошуку інвестицій для співфінансування великих проектів у сільській місцевості. Особливу увагу слід приділити розвитку партнерства органів державної виконавчої влади, органів місцевого самоврядування та кооперативних об'єднань щодо залучення інвестицій у розбудову інноваційних інфраструктурних об'єктів із метою підтримки малих сільськогосподарських товаровиробників та соціальних об'єктів загального користування у межах сільських територій. Інноваційно-інвестиційний механізм передбачає пошук способів і методів залучення інвестицій із різних джерел фінансу-

вання з урахуванням інноваційних впроваджень останніх досягнень науки і техніки.

Для учасників кооперативів у аграрному виробництві перспективними об'єктами, під які можуть залучатися кошти, повинні стати кооперативні сховища для вирощеної сільськогосподарської продукції (овочі, фрукти, зерно-ві), забійні, м'ясо- і молокопереробні міні-цехи, складські приміщення для зберігання добрив, засобів захисту рослин, насіння, техніки.

Одним із механізмів залучення інвестицій у розвиток обслуговуючої кооперації є консолідація зусиль органів публічної влади разом з учасниками кооперативів щодо їх участі у грантових програмах міжнародної технічної допомоги. Наприклад, проект ЄС «Підтримка політики регіонального розвитку в Україні» фінансує 14 проектів, які реалізуються за кошти ЄС в 10 областях України: Черкаській, Вінницькій, Дніпропетровській, Закарпатській, Івано-Франківській, Львівській, Одеській, Рівненській та Хмельницькій. У рамках цього проекту у Черкаській області впроваджується грантовий проект «Створення регіонального навчально-практичного центру розвитку багатофункціональних кооперативів», який передбачає надання матеріально-технічної допомоги особистим селянським і малим фермерським господарствам для створення сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів протягом 2015-2017 років. Загальна вартість проекту складає 617 тис. євро, з яких 491 тис. євро (80%) – кошти Європейського Союзу, а решта 126 тис. євро – співфінансування від Черкаської обласної ради. Для співфінансування Проекту ЄС з обласного бюджету Рішенням Черкаської обласної ради 24.04.2015 р. № 39-4/VI затверджена Програма підтримки розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів у Черкаській області на період до 2020 року. Координатором Проекту виступає Управління агропромислового розвитку Черкаської ОДА. У результаті реалізації проекту за 2 роки вже створено 51 кооператив: 7 – із сушіння фруктів, 3 – з вирощування плодово-ягідних культур та 41 – з кролівництва. За кошти Проекту кооперативи отримали: 20 побутових сушарок для сушіння фруктів та овочів, 290 міні-ферм для вирощування кролів, племінне поголів'я кролів та 6 тис. куців сортової смородини та малини. Членами кооперативів стали понад 200 осіб. На початковому етапі діяльності кооперативи мали у своєму складі

від 4 до 6 членів. За допомогою розробленого механізму підтримки учасники об'єднали свої зусилля для розвитку підприємництва на селі [12, с. 5].

Для задоволення потреб сільського населення варто вкладати інвестиції у створення сервісних кооперативів, основна діяльність яких буде пов'язана з наданням житлово-комунальних, будівельних, ремонтно-експлуатаційних, фінансово-кредитних, логістичних, лікувально-відновлювальних, соціально-реабілітаційних, побутових, інформаційно-консультаційних, туристичних, рекреаційних та інших послуг. Зважаючи на стрімкі процеси децентралізації у державі та зростання чисельності добровільних сільських територіальних громад, у місцевих бюджетах поступово накопичуватимуться власні інвестиційні ресурси, які можна використовувати для співфінансування заходів за програмами соціально-економічного розвитку та цільовими програмами підтримки обслуговуючої кооперації сільських територій. У свою чергу залучення інвестицій повинні сприяти також розвитку відповідної соціальної інфраструктури та соціального забезпечення у сільській місцевості для заохочення молодих спеціалістів й решти працездатного населення залишатися проживати і працювати у кооперативних структурах у селі.

Висновки і пропозиції. Публічне управління механізмами залучення інвестицій передбачає консолідацію зусиль державних органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування у прийнятті управлінських рішень у співпраці з проектами міжнародної технічної допомоги, громадськими об'єднаннями та безпосередньо учасниками кооперативів, які спрямовані на розвиток обслуговуючої кооперації сільських територій. Завдяки активізації державно-приватного партнерства фінансування заходів, передбачених у Концепціях розвитку сільських територій, фермерських господарств та сільськогосподарської кооперації, сільські населені пункти отримують потужну виробничу матеріально-технічну базу, робочі місця та відповідну соціальну інфраструктуру. В умовах децентралізації влади частину накопиченого фінансового ресурсу з обласного, районного, територіального, сільського/селищного бюджетів слід спрямувати на реалізацію заходів цільових програм розвитку обслуговуючої кооперації на місцевому рівні.

Список використаної літератури:

1. Горбонос Ф.В. Кооперація в агробізнесі: підручник / Ф.В. Горбонос, Л.А. Янковська, А.О. Павленчик, Н.Ф. Павленчик, Ж.В. Семчук, С.Ф. Яців. – Львів: Львів. ун-т бізнесу та права, 2011. – 360 с.
2. Клокар О. О. Сільськогосподарська кооперація в Україні: ретроспективний та перспективний аналіз ефективного розвитку [Електронний ресурс] / О. О. Клокар. – Режим доступу: <http://www.sworld.com.ua/simpoz3/48.pdf>.
3. Малік М. Й. Формування та розвиток кооперативних відносин в аграрній сфері економіки України / М.Й. Малік // Економіка АПК. – 2014. – № 7. – С.76-82.
4. Молдаван Л.В. Роль кооперативів у подоланні сільської бідності / Л.В. Молдаван, Д.Ф. Крисанов, Л.О. Удова // Економіка АПК. – 2010. – № 11. – С. 121-129.
5. Ушкаренко Ю. В., Соловійов А. І. Державне регулювання розвитку кооперації в Україні / Ю.В. Ушкаренко, А.І. Соловійов // Актуальні проблеми державного управління, педагогіки та психології: зб. наук. праць. – 2011. – № 1(4). – С.100-107.
6. Збарський В. К. Кооперація – один із перспективних напрямів розвитку особистих селянських господарств / В. К. Збарський. – Кооперативні читання: 2013 р.: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Житомир, 4–6 квітня 2013 р.). – Житомир: видавництво ЖНАЕУ, 2013. – С. 23-29.
7. Зіновчук В. В. Сільськогосподарська кооперація в Україні: quo vadis? / В.В. Зіновчук // Кооперативний маркетинг в агробізнесі: проблеми і перспективи розвитку в Україні: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., присвяч. Міжнар. року кооперативів, 5–7 квіт. 2012 р. – Житомир : ЖНАЕУ, 2012. – С. 17-28.
8. Про схвалення Концепції розвитку сільських територій / Розпорядження КМУ від 23 вересня 2015 р. № 995-р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=248515797>.
9. Про схвалення Концепції розвитку фермерських господарств та сільськогосподарської кооперації на 2018-2020 роки / Розпорядження КМУ від 13 вересня 2017 р. № 664-р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/664-2017-%D1%80#n8>.
10. Правове поле розвитку сільськогосподарської кооперації потребує змін [Електронний ресурс] / О. Ковальова – Режим доступу: <http://www.minagro.gov.ua/uk/node/23256>.
11. Щодо першочергових напрямів підтримки розвитку сільськогосподарської кооперації в Україні [Електронний ресурс]: Аналітична записка Національного Інституту стратегічних досліджень при Президенті України. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/817/>.
12. Управління сільськогосподарськими обслуговуючими кооперативами: практичний посібник / С.М. Приліпко, О.В. Макушок, Н.О. Шевченко, О.М. Дубін, Т.Я. Лепьошкіна та ін. – Черкаси: Видавець Вовчок О.Ю., 2017. – 200 с.

Приліпко С. М. Публичное управление механизмами привлечения инвестиционных ресурсов для развития обслуживающей кооперации сельских территорий

В статье исследуются механизмы привлечения инвестиционных ресурсов для обеспечения функционирования обслуживающей кооперации сельских территорий. Определены основные проблемы и направления развития обслуживающих кооперативов в аграрной сфере. Раскрыто содержание государственной поддержки субъектов хозяйствования на основе кооперации. Обоснованно активизацию сотрудничества между органами публичной власти и проектами международной технической помощи по финансированию деятельности кооперативов.

Ключевые слова: публичное управление, обслуживающая кооперация, сельскохозяйственный обслуживающий кооператив, государственная поддержка, сельские территории, децентрализация.

Prylipko S. M. Public administration by mechanisms of investing resources attraction for development of rural territories' service cooperation

The mechanisms of attracting investment resources for functioning of the service cooperatives on rural areas are investigated in the article. The basic problems and directions of development of service cooperatives in the agrarian sector are determined. The content of state support of business entities on the basis of cooperation is disclosed. The activization of cooperation between public authorities and international technical assistance projects on financing of cooperatives activity is substantiated.

Key words: public administration, service cooperatives, agricultural servicing cooperative, state support, rural areas, decentralization.